

Inntekt og organisering av jordbruket

2023-09-21

Optional[© Nationen]

Alle artikler er beskyttet av lov om opphavsrett til åndsverk. Artikler må ikke viderefremmes utenfor egen organisasjon uten godkjenning fra Retriever eller den enkelte utgiver.

Les artikkelen ved å klikke her.

20 MOTKULTUR

Torsdag 21. september 2023

NATIONEN

MOTKULTUR FAGLIG SNAKKA

Inntekt og organisering av jordbruket

Jordbruket er i en særlig stilling fordi det er avhengig av naturgitte forutsetninger for produksjon slik at mange produsenter har begrenset valgmulighet for langsiktig endring.

Christian Anton Smedshaug,
Agrianalyse

Kortsiktig endring er enda mer problematisk, fordi husdyrproduksjonen krever lang omstillingstid for økning, mens avvikling går langt raskere, med påfølgende vansker for ny vekst. I tillegg varierer planteproduksjonen mye mellom år både for gras og korn, grunnet alt fra overvintningskader med behov for nyetablering av kulturer, til tørke, store regnmengder og i verste fall flom.

MAN ER med andre ord avhengig av biologiske, naturgitte og klima-/værvariasjon på en helt unik måte som har gitt opphav til en rekke ulike reguleringer, grunnet begrenset kort- og langsiktig tilpasning.

ITILLEGG er gården både bo- og arbeidssted for bonden, noe som skaper gråsoner i virksomheten. Videre kombineres en rekke produksjoner med annet arbeid, både inntekts- og lønnsnivå, slik at den totale husholdsinntekt og tilpasning varierer fra bruk til bruk. Personfokus er også tydelig ved at Norge har valgt at bonden som selvstendig næringsdrivende må eie jord og skog personlig, mens driftsselskap kan være a/s.

DET ER en tydeliggjøring at det er vanskelig å skille person og næringsvirksomhet, bopel og arbeidssted, men gir likevel en viss fleksibilitet. Dette forholdet er videre understreket gjennom regulering av arverekkefølgen i odelsloven med innlønnsrett og åsetesrett for odelsberettiget. Familiens tilknytning til dette stykket land har vært en bærebjelke i kombinasjonen av eierskap, bosted og næring siden vikingtiden.

NÆRINGSSTØTTEN BESTEMES gjennom årlige jordbruksforhandlinger for selvstendige næringsdrivende bønder og småbrukere gjennom demokratiske prosesser i faglagene. For

Forhandlingene legger rammene for det neste årets inntektsmuligheter, basert på et helt nødvendig felles grunnlagsmateriale fra Budsjettnemnda for jordbruket, skriver Christian Anton Smedshaug. FOTO: STIAN LYSBERG SOLLUM / NTB

handlingene legger rammene for det neste årets inntektsmuligheter, basert på et helt nødvendig felles grunnlagsmateriale fra Budsjettnemnda for jordbruket. Uten felles grunnlag er det vanskelig å tenke seg gjennomføringer av forhandlinger.

DET HAR vært ulike målsettinger for disse, enten har de vært knyttet til inntektsnivå på linje med andre grupper som ble erklært nådd i 1982, etter opptrappingsvedtaket i 1975 eller inntektsutvikling som andre grupper, som jordbruket har levd under siden 1993.

NÅ ER vi igjen i ferd med å gå fra en målsetting om inntektsutvikling over til inntektsnivå i denne unike norske organiseringsformen. Da oppstår naturlig nok utfordringen med hvordan nivået skal måles, noe som nylig ble utsatt for en NOU, som kom med noen mulige endringer på dagens ordning.

DAGENS ORDNING er et anslag på sektorens totale inntekt og et anslag om total årsverksinnsats i næringa, som grunnlag for å måle utvikling i inntekt per årsverk som skal dekke arbeid og egenkapital. I tillegg benyttes Referansebrukene som gir anslag for inntekt for ulike produktionssektorer eller sektorer. I bunn for referansebrukene ligger

driftsgranskningene som skal reflektere det virkelige jordbruket, en realitetsorientering på et vis.

RENT SJABLONMESSIG er det nå beregnet at årsverksinntekten i jordbruket (gitt et normalår) skal ende på drøyt 600.000 i 2024. Det året vil gjennomsnittsinntekten i Norge trolig ligge på drøyt 650.000. Det er med andre ord ikke uoverstigeleg langt dit, gjennom oppgjørene i 2024 og 2025, regnet på denne måten.

Forhandlingene legger rammene for det neste årets inntektsmuligheter, basert på et helt nødvendig felles grunnlagsmateriale.

PROBLEMET ER jo selvsagt at de fleste ikke kjenner seg igjen i et snitt. Totalkalkylen regnemåter er et minste felles multiplum for en sammensatt næring med nesten like mange tilpasninger som det finnes selvstendig næringsdrivende bønder. Likevel er veien til større «rettferd»

kronglete og vil avhenge veldig av hvem man spør hvordan dette skal bli mer gjenkjennelig. Hadde et «rettferdig» grunnlag vært enkelt, hadde vi (trolig) hatt det allerede.

OM MAN så skal inkludere kapitalavkastning, utover dagens fratrukk av nominell rentekostnad i inntektsberegningen, oppstår nye utfordringer. Gjennom blant annet prisregulering, kårordninger og oppskrivning av avskrivningsgrunnlag ved generasjonsskifter og ikke minst kvotetak og konsesjonsgrenser, er kapitalbehov søkt holdt nede, med et system rettet mot inntekt for personlige drivere. Dette motiverer også reguleringer fra toll til markedsordninger og selve støtteutformingene gjennom de årlige jordbruksforhandlingene.

ET ENDRET fokus fra inntekt - til inntekt og kapital - kan også medføre endrede kapitalverdier, som igjen kan gi grunnlag for ny vurdering av både formue- og eiendomsskatt. Spørsmål om oppskrivning av investeringer ved generasjonsskifte kan stilles, sammen med prisregulering som holder prisene i sjakk og dermed senker kapitalavkastningen. Spørsmålet om hva som er rett kapitalisering av et bruk vil jo også fort komme opp, og heller ikke der er det enkle svar.

PÅ DEN annen side har dagens norske landbruk gått langt i å bytte arbeid mot kapital/investeringer i utstyr og bygninger med infrastruktur. Det gir en helt annen kapitalbinding enn tidligere, generasjoner og kapitalmengden per foretak er om lag firedoblet siden årtusenskiftet. Dette reflekteres i fratrukk for nominelle rentekostnad i Totalkalkylen, men ikke utover dette. En avhjelping her vil være å ha langt høyere nivå på investeringsvirkemidler, også for å sikre investeringer i mer grønt strøk med lave alternativer og da landbruk over hele landet. Et konkurransedyktig inntektsnivå blir videre helt nødvendig for å sikre rekruttering og reflektere risikoen i næringa.

IDEN MED familiejordbruket er jo å holde inntektsnivå oppe, gjennom blant annet å holde kapitalkost nede, i tillegg til den omfattende politikken som næringen er avhengig av og som er unik for Norge. Selve kapitalavkastning er krevende å innføre for selvstendig næringsdrivende, enten de er i personlig selskap eller i a/s, og kan få utilsiktede følgeefferter, selv om dette virkemiddelet for inntektsvekst er besnærende.